

UDHËZIME METODOLOGJIKE TË ICZM PËR REALIZIMIN E SMM

Koordinimi:	Marina Marković, PAP/RAC Daniela Addis, Koordinatore Kombëtare e Projektit për Italinë Ina Janushi dhe Rezart Kapedani, Koordinatorë Kombëtarë të Projektit për Shqipërinë Tea Marasović, PAP/RAC
Autorët:	Matteo Braidà, Daniele Paesani, Cecilia Bacchetti
Përkthimi:	We Translate Albania
Dizajni i kopertinës:	Tessa Bachrach-Krištofić
Redaktimi i faqesjes:	Old school S.P.
Foto e kopertinës:	© N. Russo

Emërtimet e përdorura dhe prezantimi i materialit në këtë botim nuk nënkuptojnë shprehjen e ndonjë opinioni nga ana e UNEP/MAP-it në lidhje me statusin ligjor të çdo vendi, territori, qyteti ose zone ose autoriteteve përkatëse të tij, ose në lidhje me përcaktimin të kufijve të tij.

Raporti u përgatit si pjesë e projektit ndërkufitar CAMP Otranto.

Për citimet:

UNEP/MAP – PAP/RAC (2023). Udhëzime metodologjike të ICZM për realizimin e SMM. Priority Actions Programme / Regional Activity Centre (PAP/RAC), Split (Kroaci). fq. 18 + Anekset

Tabela e përmbajtjes

1. Hyrje	1
1.1. Objekti i Punës së Tanishme	1
1.2. Dokumentet e Historikut dhe Referencës	1
1.3. Qasja DPSIR	3
2. Analiza dhe Metoda	4
2.1. Rrjedha e punës në analizë	4
3. Metodologjia e Analizës	6
3.1. Faza 1 – Vlerësimet	6
3.1.1. Vlerësimi i Veprimtarive Ekonomike	6
3.1.2. Vlerësimi i Presionit Mjedisor	7
3.1.3. Vlerësimi i Statusit Mjedisor	10
3.2. Faza 2 – Ndërveprimet	12
3.2.1. Analiza EA/EP	12
3.2.2. Analiza EP/SC	13
3.3. Faza 3 – Prioritizimi	14
3.3.1. Aspektet ndërkufitare	15
3.4. Informacion referencë	15
3.4.1. Përmbledhje e Sistemit të Vlerësimit të Përdorur	15
3.4.2. EO, CI dhe Përshkruarit	16
Referencat	18

Dokument mbështetës: EIAT.xls

Lista e figurave

Figurë 1. Matrica e Ndërveprimeve sipas UNEP/MED IG.24/22	2
Figurë 2. Arkitektura e qasjes së zhvilluar DPSIR	4
Figurë 3. Klasifikimi EA	6
Figurë 4. Modeli i tabelës EA	7
Figurë 5. Klasifikimi EP	9
Figurë 6. Modeli i tabelës EP	10
Figurë 7. Klasifikimi SC	11
Figurë 8. Modeli i tabelës SC	11
Figurë 9. Modeli i Matricës PGC	12
Figurë 10. Analiza EP/SC	13
Figurë 11. Matrica EP/SC PIS	14
Figurë 12. Vështrim i përgjithshëm i sistemit të vlerësimit	15
Figurë 13. Vlerat dhe gama e sistemit të vlerësimit	16
Figurë 14. IMAP EO – CI dhe përshkruarit përkatës të MSFD	17

1. Hyrje

1.1. Objekti i Punës së Tanishme

Ky dokument synon të paraqesë udhëzuesin e metodologjisë së vlerësimit Forcat shtytëse, Trysnia, Gjendja, Ndikimi dhe Përgjigjja (DPSIR) për vlerësimin e aktiviteteve ekonomike (forcat shtytëse), presioneve mjedisore dhe komponentëve të statusit, së bashku me analizën dhe prioritizimin e ndërveprimeve të tyre. Metodologjia është zhvilluar në Kuadrin e Menaxhimit të Integruar të Zonës Bregdetare (ICZM), mbi bazën e parimit të përshkruar në Udhëzimin Metodologjik Për Arritjen e Statusit Të Mirë Mjedisor nëpërmjet ICZM, si pjesë e Kuadrit të Përbashkët Rajonal për Menaxhimin e Integruar të Zonës Bregdetare (CRF) [1]. CRF përfaqëson kuadrin strategjik dhe metodologjik për zbatimin e parimeve të Protokollit të ICZM në Mesdhe, duke ofruar orientime strategjike për zbatimin e përbashkët të ICZM brenda mbulimit gjeografik midis kufirit të jashtëm të detit territorial dhe kufirit të njërive kompetente bregdetare siç përcaktohet nga Palët Kontraktore të Konventës së Barcelonës, duke përdorur qasje të koordinuara dhe të harmonizuara.

ICZM është një mjet thelbësor për Konventën e Barcelonës brenda zonës së Mesdheut, pasi ofron një kontekst të përbashkët me rekomandime specifike që fokusohen në (a) koherencën e politikave/ dokumenteve strategjike dhe orientimin e veprimeve, dhe (b) mënyrat për të forcuar integrimin dhe rajonal /bashkëpunimi nënrajonal, duke marrë në konsideratë edhe ndërveprimet tokë det dhe aspektet ndërkuftare.

Në kontekstin e punës aktuale, është përmirësuar një Matricë e Ndërveprimeve, e zhvilluar brenda CRF, duke

lidhur marrëdhëniet kryesore midis Objektivave Ekologjike (OE) të Programit të Integruar të Monitorimit dhe Vlerësimit (IMAP) dhe aktiviteteve ekonomike nxitëse, si dhe elementët natyrorë (peizazhi bregdetar, peizazhi detar dhe ekosistemet) dhe kulturor (trashëgimia kulturore) që janë të rëndësishëm për zonat bregdetare, sipas përmbajtjes së Protokollit të ICZM. Mjeti i vlerësimit, i zhvilluar për aplikimin e metodologjisë së vlerësimit DPSIR, shqyrton të gjithë zonën bregdetare, me qëllim identifikimin dhe prioritizimin e ndërveprimeve më të rëndësishme ndërmjet EO dhe elementeve të Protokollit ICZM. Mjeti u testua fillimisht në zonën e ngushticës së Otrantos, me synimin për të shtrirë aplikimin e tij në zona të tjera në Mesdhe.

1.2. Dokumentet e Historikut dhe Referencës

Studimi aktual është zhvilluar në përputhje me qasjen e raportuar në Fazën A të Udhëzimit Metodologjik të CRF [1]. Në veçanti, Matrica e Ndërveprimeve të përfshira në Udhëzuesin Metodologjik të CRF (Figura 2), ofron lidhje të nivelit të lartë ndërmjet elementeve të Protokollit ICZM dhe EO, të organizuar në katër grupime: (1) Biodiversiteti, (2) Peshkimi, (3) Bregdeti dhe Hidrografia, (4) Ndotja dhe Mbeturinat. Matrica u zhvillua si një mjet vlerësimi për mbështetjen e proceseve vendimmarrëse në nivele të ndryshme (rajonale, nënrajonale, kombëtare, nënkombëtare). Për më tepër, identifikimi i shkallëve të përfshira hapësinore dhe kohore (afatshkurtër, afatmesëm dhe afatgjatë) përfaqëson një aspekt të rëndësishëm të hapave të analizës së Fazës A.

Objektivi i CRF për ICZM		Objektivi ekologjik (GES/EcAp)	EO1: Biodiversiteti	EO2: Speciet jo-indigjene	EO6: Integriteti i shtratit të detit	EO3: Peshqit dhe butakët komerciale	EO4: Zinxhiri ushqimor	EO7: Kushtet hidrografike	EO8: Ekosistemet dhe peizazhet bregdetare	EO5: Eutrofikimi	EO9: Ndotësit	EO10: Mbetje detare dhe bregdetare	EO11: Zhurma	
Aktivitetet ekonomike dhe elementet natyrore dhe kulturore të Protokollit të ICZM	Në tokë													
	Agrikultura													
	Industria													
	Shfrytëzimi i burimeve natyrore: minierat													
	Shtrirja urbane													
	Peizazhet bregdetare													
	Pyjet dhe pyjet bregdetare													
	Trashëgimia kulturore													
	Ndërlidhja													
	Infrastruktura: portet, mbrojtja bregdetare dhe të tjera													
	Infrastrukturat energjetike													
	Turizmi, sportet, aktivitetet rekreative													
	Shfrytëzimi i burimeve natyrore: impiantet e shkripëzimit													
	Ligatinat dhe grykëderdhjet													
	Dunat													
	Trashëgimia kulturore													
	Erozioni bregdetar													
	Në det													
	Peshkimi													
	Akuakultura													
	Turizmi, sportet, aktivitetet rekreative													
	Aktivitetet detare: transporti detar													
	Aktivitetet detare: energjia detare													
	Aktivitetet detare: minierat e rërës/mineraleve													
	Aktivitetet detare: kablo dhe tubacione													
	Habitatet dhe speciet detare													
	Trashëgimia kulturore													
	Në ishull													
	Trashëgimia kulturore													
	Erozioni bregdetar													

Figurë 1. Matrica e Ndërveprimeve sipas UNEP/MED IG.24/22

Figura 2 tregon aktivitetet ekonomike dhe elementët natyrorë dhe kulturorë (ekosistemet, peizazhet dhe trashëgimia kulturore) që janë të rëndësishme për zonat bregdetare sipas Protokollit ICZM. Elementët janë të grumbulluar në katër zona ICZM, të cilat përfaqësojnë një vazhdimësi në të gjithë zonat bregdetare (kufiri i zonës tokësore dhe bregdetare, ndërlihdja tokë-det, zona bregdetare dhe ishujt). Elementet e konsideruara të Protokollit ICZM klasifikohen ose si presione (të shënuara me blu) ose si gjendje (të shënuara me të zezë). EO renditen dhe ndahen në katër grupe, të identifikuar sipas ngjyrave përkatëse.

Ngjyrat e qelizave identifikojnë rëndësinë e ndërveprimeve ekzistuese midis EO dhe elementeve të Protokollit ICZM (e kuqja për lidhje të lartë, e verdha për rëndësi mesatare, blu për lidhje të ulët, ndërsa e bardha përfaqëson mungesë ndërveprimi). Niveli i rëndësisë duhet të vlerësohet duke marrë parasysh njohuritë mbi ndërveprimet ekzistuese dhe ndërveprimet që priten në të ardhmen si pasojë e programeve dhe planeve strategjike të njohura.

Kjo matricë e përgjithshme tregon kuptimin aktual të ndërveprimeve midis elementëve të ICZM EO në shkallën e të gjithë Mesdheut (shkallë rajonale). Një vlerësim i tillë do të ndryshojë në përgjigje të kushteve specifike dimensionale gjeografike dhe kohore të konsideruara në analizë. Prandaj, aspektet kryesore të konsideruara për aplikimin e mjetit të matricës janë këto:

1. Aspekti dimensional, duke iu referuar shkallës së analizës së konsideruar (p.sh., rajonale, nën-rajonale, kombëtare ose nënkombëtare).
2. Aspekte gjeografike, referuar karakteristikave specifike të zonës në vlerësim.
3. Aspekti kohor, duke iu referuar periudhës së analizës (afatshkurtër, afatmesëm ose afatgjatë).

Për të mbështetur zhvillimin e qasjes aktuale të vlerësimit mjedisor, një bazë solide përfaqësohet nga informacioni dhe qasja metodologjike e ofruar nga MEDPOL, bazuar në analizën DPSIR, siç përshkruhet në Shembullin e ndërlihdjeve të përgjithshme midis IMAP dhe kuadrit DPSIR të aplikuar në ekosistemin bregdetar dhe detar [2].

Për të zhvilluar më tej qasjen aktuale metodologjike, ishte thelbësore të identifikohesh një kategorizim i përgjithshëm dhe i përbashkët i elementeve përkatës të DPSIR (aktivitetet ekonomike, presionet, gjendjet dhe ndikimet) që do të përfshiheshin në analizë. Në këtë drejtim, dokumentet e referencës për kategorizimin e propozuar janë renditur më poshtë:

- *Mediterranean Quality Status Report 2017 of the Barcelona Convention* [3]
- *Example of Overall Interrelationships Between the IMAP and the DPSIR Framework Applied to the Coastal and Marine Ecosystem, UNEP/MED WG.463/Inf.9* [2]
- *Integrated Monitoring and Assessment Guidance, UNEP/MED WG.463/Inf.9* [4]
- *Significance of the CAMP Italy Project Compared to the Inter-Relations Between MSP, ICM, and LSI, CAMP Italy Report* [5]
- *Marine Strategy Framework Directive – Annex III* [6]
- *Commission Decision (EU) 2017/ 848 of 17 May* [7].

1.3. Qasja DPSIR

Kuadri shkaksor që qëndron në bazë të Qasjes Metodologjike të propozuar përfaqësohet nga zinxhiri DPSIR (Forcat lëvizëse, Presionet, Gjendja, Ndikimi, Reagimet). Kuadri DPSIR u zbatua sipas asaj që raportohet në seksionin 2.

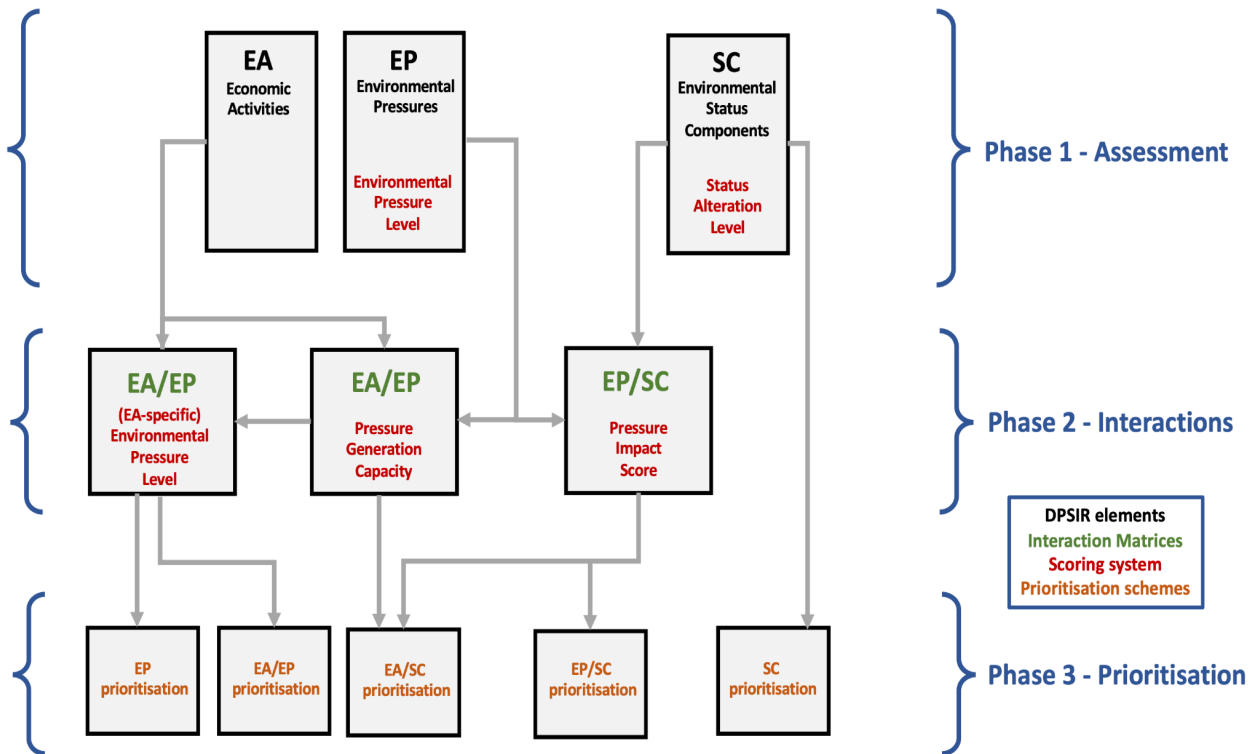
Metodologjia e propozuar synon si një mjet mbështetës që ndihmon formulimin e gjykimit të ekspertëve, bazuar në një grup mjetesh fleksibël dhe modularë DPSIR për vlerësimin dhe sintezën e informacionit mjedisor, i dobishëm për identifikimin e lidhjeve kryesore shkaksore dhe ndërveprimeve ndërmjet Nxitësve Ekonomikë, Presioneve Mjedisore dhe Elementet e Statusit, duke siguruar një bazë solide mbi të cilën përgjigjet operacionale mund të nxirren dhe të kontekstualizohen.

Qasja e propozuar mund të zbatohet në zona të ndryshme të synuara me shkallë të ndryshueshme sinteze dhe nivel në rritje të detajeve gjeografike dhe/ose zmadhimit.

2. Analiza dhe Metoda

Ky seksion ofron një pasqyrë të përgjithshme të modelit DPSIR mbi bazën e të cilit zhvillohet arkitektura dhe rrjedha e punës e metodologjisë. Përshkrimet e detajuara

dhe operative të rrjedhës së punës dhe hapave të analizës që do të ndërmerren nga Eksperti(ët) përmbahen në seksionet e mëposhtme të dedikuara.

Figurë 2. Arkitektura e qasjes së zhvilluar DPSIR

Këtu raportohen konceptet dhe elementet kryesore të qasjes metodologjike, së bashku me një përshkrim të treguesve kryesorë dhe pikëve të përdorura. Këto të fundit do të përmenden në seksionet në vijim dhe përdorimi i tyre do të përshkruhet në përputhje me rrethanat.

2.1. Rrjedha e punës në analizë

Rrjedha e punës së vlerësimit bazohet në tre faza kryesore të diskutuara më poshtë. Këto hapa vlerësimi kryhen duke u mbështetur në **Mjetin e Vlerësimit të Ndërveprimeve Mjedisore në Excel (EIAT)**.

Faza 1 – Vlerësimi

Në fazën e vlerësimit, Eksperti(ët) do të vazhdojnë me mbledhjen dhe analizën e të gjithë informacionit dhe të

dhënave të disponueshme funksionale për identifikimin dhe analizën e Aktiviteteve Ekonomike kryesore (EA) si nxitësit, Presionet Mjedisore (EP) dhe Komponentët e Statusit tëndryshuar (SC). Këta elementë janë përshtatur duke përdorur një sistem vlerësimi cilësor sasior në tabelat përkatëse të renditura më poshtë:

1. **Tabela e Aktiviteteve Ekonomike (Tabela EA)**, e cila ofron një pasqyrë të Aktiviteteve Ekonomike (EAs) të pranishme në zonë.
2. **Tabela e Presionit Mjedisor (Tabela EP)**, duke ofruar një pasqyrë të Presioneve Mjedisore që prekin zonën.
3. **Tabela e Komponentëve të Statusit (Tabela SC)**, që përshkruan nivelin e ndryshimit të Komponentëve të Statusit Mjedisorë (SC) në lidhje me statusin e mirë mjedisor (GES) për zonën në vlerësim.

Faza 2 – Ndërveprimet

Në fazën e analizës së ndërveprimit, eksperti (et) do të merret me studimin dhe vlerësimin e ndërveprimeve të mundshme dhe lidhjeve shkakore që ekzistojnë midis elementeve të identifikuar në Fazën 1. Ndërveprimet shqyrtohen në hapat e mëposhtëm të analizës.

1. **Analiza e Aktiviteteve Ekonomike/Presioneve Mjedisore (Analiza EA/EP)**, për të vlerësuar korrelacionin ekzistues midis Presioneve Mjedisore të pranishme në zonë dhe Aktiviteteve Ekonomike në bazë që i gjenerojnë ato.
2. **Presionet mjedisore/Analiza e Komponentëve të Statusit (Analiza EP/SC)**, duke eksaminuar ndikimin e Presioneve Mjedisore për sa i përket korrelacionit të tyre me Komponentët e Statusit të ndryshuar të zbuluar.

Qëllimi i Analizës EA/EP është të studiojë dhe gjurmtojë rrjedhën e presioneve që ndikojnë në mjedis dhe të identifikojë EA që i gjenerojnë ato në mënyrë të konsiderueshme. Eksperti(ët) do të analizojnë marrëdhëniet ndërmjet EP dhe EA bazë përmes përdorimit të treguesve dhe pikëve specifike, duke studiuar EA që janë më domethënëse për secilën kategori të EP dhe duke lidhur informacionin me vlerësimin e EP të kryer në Fazën 1. Ky hap do të lejojë krahasimin e EA, duke ofruar një vlerësim të nivelit të përgjithshëm të prodhimit të presionit të tyre.

Qëllimi i Analizës EP/SC është të vlerësojë se si efektet e EP në zonë mund të lidhen me nivelet e zbuluara të ndryshimit të SC. Këto ndikime të mundshme mjedisore shqyrtohen si lidhje të mundshme shkakore midis një SC të caktuar të ndryshuar dhe EP të zbuluar. Kurdoherë që është e mundur, rëndësia e tyre relative vlerësohet nga Eksperti(ët) pas hapave të dedikuar të vlerësimit, bazuar në treguesit, referencat dhe parimet e ofruara nga metodologjia. Një qasje e tillë ofron një udhëzues për formulimin e gjykimit të ekspertëve, që synon të arrijë shkallën më të lartë të konsistencës të informacionit dhe analizës.

Si rezultat, analiza e Fazës 2 do të lejojë të profilizojë rrjedhën e ndërveprimeve EA→EP→SC, për t'u përdorur në analizat e mëvonshme dhe hapat e rekomandimit operacional.

Faza 3 – Prioritizimi

Gjatë Fazës së Prioritizimit, Eksperti(ët) do të merren me sintezën dhe prioritizimin e ndërveprimeve të analizuara në hapat e mëparshëm. Duke gjurmuar rrjedhën EA→EP→SC të ndërveprimeve, efektet e EA – dhe kombinimi i tyre për sa i përket presioneve dhe ndikimit të tyre në komponentët e Statusit – mund të sintetizohen, klasifikohen dhe prioritizohen për sa i përket rëndësisë së tyre mjedisore. Kjo do të mundësojë ofrimin e kontekstit për Rekomandimet operacionale dhe Reagimet. Bënda Fazës 3, Eksperti(ët) do të kryejnë gjithashtu një analizë të çdo efekti ndërkufitar të EP që mund të jenë të pranishëm.

3. Metodologjia e Analizës

3.1. Faza 1 – Vlerësimet

3.1.1. Vlerësimi i Veprimtarive Ekonomike

Klasifikimi EA u krye duke përdorur si pikënisje klasifikimin EA të përfshirë në CAMP Itali – Shtojca 38, i cili rrjedh nga MSFD – Shtojca III. Mbi këtë bazë, u krye një analizë krahasuese midis kësaj të fundit dhe matricës që përmban CRF, duke rezultuar në Klasifikimin e Unifikuar të zhvilluar, me synimin për të përmirësuar fleksibilitetin e modelit dhe aftësinë e tij për të lidhur dy sistemet e klasifikimit. Lidhjet midis CRF dhe MSFD të identifikuar

gjatë analizës janë raportuar gjithashtu në Figurën 3. Figura 3 paraqet klasifikimin e Aktiviteteve Ekonomike, duke përfshirë 10 sektorët kryesorë (A1-A10) dhe kategoritë përkatëse të EA. Akronimi EA i përdorur në këtë mënyrë i referohet një kategorie specifike EA (p.sh. “Peshkimi: kapje” ose “Infrastruktura e energjisë: e rinovueshme”).

ECONOMIC ACTIVITES CLASSIFICATION				
TYPE	ECONOMIC ACTIVITIES FROM MSFD ANNEX III	CORRESPONDING CRF-ICZM CLASSIFICATION	UNIFIED CLASSIFICATION	CODE
Physical restructuring of rivers, coastline or seabed (water management)	Land claim	Urban sprawl Agricultural uses	Land take for urban industrial and agricultural uses	A1.1
	Canalisation and other watercourse modifications	Infrastructures: ports, coastal defence and others	Infrastructure related to coastal/watercourse morphology alteration (dams, canalisation, trenching, ports)	A1.2
	Coastal defence and flood protection	Infrastructures: ports, coastal defence and others	Infrastructure for coastal resilience/defence and flood protection	A1.3
	Offshore structures (other than for oil/gas/renewables)	-	Offshore structures (other than for oil/gas/renewables)	A1.4
	Restructuring of seabed morphology, including dredging and depositing of materials	Maritime activities: sand / mineral mining - Utilization of natural resources: mining. Infrastructures: ports, coastal defence and others.	Utilization of natural resources: dredging and depositing (coastal and maritime areas)	A1.5
Extraction of non-living resources	Extraction of minerals (rock, metal ores, gravel, sand, shell)	Maritime activities: sand / mineral mining - Utilization of natural resources: mining	Utilization of natural resources: extraction/mining of sand, gravel, rocks, minerals	A2.1
	Extraction of oil and gas, including infrastructure	Energy infrastructures	Utilization of natural resources: extraction of oil and gas and relative infrastructures	A2.2
	Extraction of salt	Util. of natural resources: desalination plants	Utilization of natural resources: desalination plants	A2.3
	Extraction of water	Util. of natural resources	Utilization of natural resources: water extraction	A2.4
Production of energy	Renewable energy generation (wind, wave and tidal power), including infrastructure	Energy infrastructures	Energy infrastructures: renewables	A3.1
	Non-renewable energy generation	Energy infrastructures	Energy infrastructures: non-renewables	A3.2
	Transmission of electricity and communications (cables)	Maritime activities: cables and pipelines	Energy transmission (including cables and pipelines)	A3.3
Extraction of living resources	Fish and shellfish harvesting (professional, recreational)	Fishing	Fish and shellfish harvesting	A4.1
	Fish and shellfish processing	Fishing	Fish and shellfish processing	A4.2
	Marine plant harvesting	-	Marine plant harvesting	A4.3
	Hunting and collecting for other purposes	Bird hunting	Hunting, collecting and predator control (including birds)	A4.4
Cultivation of living resources	Aquaculture – marine, including infrastructure	Aquaculture	Marine aquaculture	A5.1
	Aquaculture – freshwater	Aquaculture	Freshwater aquaculture	A5.2
	Agriculture	Agriculture	Agriculture	A5.3
	Forestry	-	Forestry (silviculture)	A5.4
Transport	Transport infrastructure and ports	Infrastructures: ports, coastal defence and others	Transport infrastructures (including ports)	A6.1
	Transport – shipping	Maritime activities: shipping	Transport – shipping	A6.2
	Transport – air	-	Transport – air	A6.3
	Transport – land	-	Transport – land	A6.4
Urban and industrial uses	Urban uses	-	Urban uses	A7.1
	Industrial uses	Industry	Industry and industrial uses	A7.2
	Waste treatment and disposal	Infrastructures: ports, coastal defence and others	Waste treatment and disposal infrastructure	A7.3
Tourism and leisure	Tourism and leisure infrastructure	Tourism, sporting, recreational activities	Tourism, sporting, recreational (infrastructure)	A8.1
	Tourism and leisure activities	Tourism, sporting, recreational activities	Tourism, sporting, recreational (activities)	A8.2
Security/defence	Military operations (subject to Article 2(2))	Infrastructures: ports, coastal defence and others	Military operations and infrastructures	A9.1
Education and research	Research, survey and educational activities	-	Research, survey and educational activities	A10.1

Figurë 3. Klasifikimi EA

Për të klasifikuar EA e pranishme në zonë, eksperti fillimisht do të identifikojë se cilat nën-kategori të EA janë të pranishme në zonë, duke i shënuar ato me një simbol “p” (që nënkupton praninë e tyre) në fletën e tabelës EIAT – EA (modeli i të cilit është paraqitur në figurën 4).

EA TABLE				
TYPE	ECONOMIC ACTIVITY	CODE	RLP	DATA GAPS
Physical restructuring of rivers, coastline or seabed (water management)	Land take for urban industrial and agricultural uses	A1.1		
	Infrastructure related to coastal/watercourse morphology alteration (dams, canalisation, trenching, ports)	A1.2		
	Infrastructure for coastal resilience/defence and flood protection	A1.3		
	Offshore structures (other than for oil/gas/renewables)	A1.4		
	Utilization of natural resources: dredging and depositing (coastal and maritime areas)	A1.5		
Extraction of non-living resources	Utilization of natural resources: extraction/mining of sand, gravel, rocks, minerals	A2.1		
	Utilization of natural resources: extraction of oil and gas and relative infrastructures	A2.2		
	Utilization of natural resources: desalination plants	A2.3		
	Utilization of natural resources: water extraction	A2.4		
Production of energy	Energy infrastructures: renewables	A3.1		
	Energy infrastructures: non-renewables	A3.2		
	Energy transmission (including cables and pipelines)	A3.3		
Extraction of living resources	Fish and shellfish harvesting	A4.1		
	Fish and shellfish processing	A4.2		
	Marine plant harvesting	A4.3		
	Hunting, collecting and predator control (including birds)	A4.4		
Cultivation of living resources	Marine aquaculture	A5.1		
	Freshwater aquaculture	A5.2		
	Agriculture	A5.3		
	Forestry (silviculture)	A5.4		
Transport	Transport infrastructures (including ports)	A6.1		
	Transport – shipping	A6.2		
	Transport – air	A6.3		
	Transport – land	A6.4		
Urban and industrial uses	Urban uses	A7.1		
	Industry and industrial uses	A7.2		
	Waste treatment and disposal infrastructure	A7.3		
Tourism and leisure	Tourism, sporting, recreational (infrastructure)	A8.1		
	Tourism, sporting, recreational (activities)	A8.2		
Security/defence	Military operations and infrastructures	A9.1		
Education and research	Research, survey and educational activities	A10.1		

Figurë 4. Modeli i tabelës EA

Për çdo EA të identifikuar, Eksperti duhet të nxjerrë nga të dhënat e disponueshme – dhe të mbajë gjurmët – elementët e mëposhtëm që do të përdoren në fazat e mëvonshme të analizës:

- Përbërja, shpërndarja dhe karakteristikat e kategorisë specifike të EA në zonë (p.sh. llojet e bimëve/nën-aktivitetet e pranishme në zonë); dhe
- Gama e EP të krijuara nga kategoria e analizuar EA dhe lokalizimi i tyre në lidhje me 4 zonat ICZM

Pas përcaktimit të këtyre informacioneve parësore, në tabelën e EA, Eksperti(ët) mund të japin një tregues të rëndësisë së çdo VM në lidhje me kontekstin gjeografik të referencës, duke përdorur një rezultat cilësor sasior

të nivelit relativ të pranisë (RLP), duke përdorur vlerat e mëposhtme:

- RPL = 0 → EA nuk është i pranishëm
- RPL = 10 → prani shumë e ulët
- RPL = 20 → prani e ulët
- RPL = 30 → prani e moderuar
- RPL = 40 → prani e lartë
- RPL = 50 → prani shumë e lartë

3.1.2. Vlerësimi i Presionit Mjedisor

Klasifikimi i Propozuar i presionit u krye duke përdorur si pikënisje klasifikimin e përfshirë në Shtojcën X (Tipologjia e zakonshme e presioneve në mjedisin natyror që rezulton nga aktivitetet antropogjene dhe ndikimet e

tyre ndërlidhëse) të udhëzuesit për monitorimin dhe vlerësimin e integruar, UNEP/MED WG.463 /Inf.9 dokument [4]. Mbi këtë bazë, u krye një analizë krahasuese midis këtij të fundit dhe klasifikimit të presionit të përfshirë në MSFD – Shtojcë III [6] dhe Vendimi GES 848 [7], duke rezultuar në Klasifikimin e Unifikuar të zhvilluar, me qëllim përmirësimin e fleksibilitetit të modelit dhe aftësia për të lidhur dy sistemet e klasifikimit. Akronimi EP i përdorur në këtë tekst i referohet një kategorie specifike të EP (p.sh. “Prezantimi i lëndëve ushqyese – duke përfshirë lëndët organike” ose “Inputi i mbetjeve – mbetjet e ngurta, mbetjet me përmasa të vogla”).

Eksperti do të mbështetet në mjetin **EIAT – EP** Tabel për analizën e EP (një model i tabelës së EP është raportuar në Figurën 6). Tabela e propozuar e klasifikimit për Presionet është raportuar në Figurën 5, duke përfshirë 5 lloje kryesore të presionit (P1-P5) dhe kategoritë relative. Tregohen gjithashtu referenca për EO përkatës dhe IMAP CI kryesore. Detajet e OE dhe të CI përkatëse të referuara në analizë janë paraqitur në Figurën 5 (sipas WG.463/Inf.9 [4]). Klasifikimi i presionit është i lidhur me treguesit përkatës IMAP, siç tregohet në Figurën 5, në mënyrë që eksperti i përfshirë në analizë të jetë në gjendje t'u referohet CI të tilla, kur është e zbatueshme. Siç tregohet në Figurën 6, klasifikimi i niveleve të EP është i ndarë në 4 zona ICZM.

TYPE	CODE	UNIFIED PRESSURE CLASSIFICATION	CORRESPONDING PRESSURES FROM IMAP (IG.22/Inf.7-2016)	CORRESPONDING PRESSURES FROM MSFD ANNEX III	REFERENCE IMAP INDICATORS	REFERENCE MSDF CRITERIA	REFERENCE PRESSURE-BASED EOs	POTENTIALLY AFFECTED STATUS-BASED EOs
Physical	P1.1	Physical damage/disturbance and morphological alteration (substrate, sea-floor, coast, land, shoreline, including erosion/accretion)	Alteration of sea-floor/water body morphology Change of sea-floor substrate Disturbance/damage to sea-floor	Physical disturbance to seabed (temporary or reversible)	-	D6C1, D6C2, D6C3	-	E06, E08
	P1.2	Extraction of sea-floor and land (soil and subsoil)	Extraction of sea-floor and subsoil minerals (e.g. sand, gravel, rock, oil, gas)		-	D6C1	-	
Hydrological	P2.1	Changes to hydrological conditions (e.g. wave action, currents, salinity, temperature, input/extraction of water)	Water discharges (with/without contaminants) Water movement changes Water extraction	Physical loss (due to permanent change of seabed substrate or morphology and to extraction of seabed substrate) Changes to hydrological conditions Input of water – point sources (e.g. brine)	C15	D7C1, D7C2	E07	E01, E03-C17, E04, E06, E08
	P3.1	Input of sound	Input of sound	Input of anthropogenic sound (impulsive, continuous)	C26, C27	D11C1, D11C2	E011	E01, E03-C17, E04
Energy	P3.2	Input of electromagnetic fields or light	Input of electromagnetic and seismic waves	Input of other forms of energy (including electromagnetic fields, light and heat)	-	-	-	-
	P3.3	Input of seismic waves	Input of light	-	-	-	-	-
Biological	P3.4	Input of heat	Input of heat	Input of genetically modified species and translocation of native species	C6	-	E02	E01, E03-C17, E04
	P4.1	Translocation of (native) species, introduction/agreed of non-indigenous or genetically modified species	Translocation of (native) species Introduction of genetically modified species Introduction or spread of non-indigenous species	Input of genetically modified species and translocation of native species Input or spread of non-indigenous species Input of microbial pathogens	C6	D2C1, D2C2, D2C3	E02	E01, E03-C17, E04
Biological	P4.2	Introduction of microbial pathogens	Introduction of microbial pathogens	Extraction of, or mortality/injury to, wild species (by commercial and recreational fishing and other activities)	C21	D3C1, D3C2, D3C3	E03	E01, E03-C17
	P4.3	Removal of species (target/non-target, selective extraction)	Removal of species (targeted, non-targeted)	Extraction of, or mortality/injury to, wild species (by commercial and recreational fishing and other activities)	C18 to C12 C19 to C12	D6C3, D7C2, D7C3	E03	E01, E03-C17
Chemical, pollution, litter	P4.4	Disturbance, injury and death to species	Injury/death to species Disturbance of species	Disturbance of species (e.g. where they breed, rest and feed) due to human presence Loss of, or change to, natural biological communities due to cultivation of animal or plant species Input of nutrients – diffuse sources, point sources, atmospheric deposition Input of organic matter – diffuse sources and point sources	-	-	-	E01, E06, E08
	P4.5	Cultivation/artificialisation of natural habitat	Cultivation/artificialisation of natural habitat	Loss of, or change to, natural biological communities due to cultivation of animal or plant species Input of nutrients – diffuse sources, point sources, atmospheric deposition Input of organic matter – diffuse sources and point sources	C17 to C21, C13, C14	D5C1, D5C2, D5C3, D5C4, D5C5, D5C6, D5C7, D5C8	E09, E05	E01, E03-C17, E04, E06, E08
Chemical, pollution, litter	P5.1	Input of nutrients and organic matter (diffuse/point sources, atmospheric deposition)	Nutrient enrichment (N, P, organic matter)	Input of other substances (e.g. synthetic substances, non-synthetic substances, radionuclides) – diffuse sources, point sources, acute events	C17 to C21	D8C1, D8C2, D8C3, D8C4, D9C1	E09	E01, E03-C17, E04, E06, E08
	P5.2	Input of contaminants (synthetic, non-synthetic, radionuclides) – diffuse/point sources, atmospheric deposition, acute events	Input of contaminants (synthetic substances, non-synthetic substances, radionuclides), diffuse sources, point sources, acute events	Input of other substances (e.g. synthetic substances, non-synthetic substances, radionuclides) – diffuse sources, point sources, acute events	C17 to C21	D10C1, D10C2, D10C3, D10C4	E10	E01, E03-C17, E04, E06, E08
Chemical, pollution, litter	P5.3	Input of litter (solid waste matter, micro-sized litter)	Input of litter (solid waste matter)	Input of litter (solid waste matter, including micro-sized litter)	C22 to C24	-	-	-
	P5.4	Input of CO2 and greenhouse gases	Input of CO2 and other greenhouse gases	Input of litter (solid waste matter, including micro-sized litter)	-	-	-	-

Figurë 5. Klasifikimi EP

EP TABLE							
TYPE	ENVIRONMENTAL PRESSURE	CODE	EPL				DATA GAPS
Physical	Physical damage/disturbance and morphological alteration (substrate, sea-floor, coast, land, shoreline, including erosion/accretion)	P1.1					
	Extraction of sea-floor and land (soil and subsoil)	P1.2					
Hydrological	Changes to hydrological conditions (e.g. wave action, currents, salinity, temperature, input/extraction of water)	P2.1					
Energy	Input of sound	P3.1					
	Input of electromagnetic fields or light	P3.2					
	Input of seismic waves	P3.3					
	Input of heat	P3.4					
Biological	Translocation of (native) species, introduction/spread of non-indigenous or genetically modified species	P4.1					
	Introduction of microbial pathogens	P4.2					
	Removal of species (target/non-target, selective extraction)	P4.3					
	Disturbance, injury and death to species	P4.4					
	Cultivation/artificialisation of natural habitat	P4.5					
Chemical, pollution, litter	Input of nutrients and organic matter (diffuse/point sources, atmospheric deposition)	P5.1					
	Input of contaminants (synthetic, non-synthetic, radionuclides) – diffuse/point sources, atmospheric deposition, acute events	P5.2					
	Input of litter (solid waste matter, micro-sized litter)	P5.3					
	Input of CO ₂ and greenhouse gases	P5.4					
			LW	IN	SW	IS	
			ICZM ZONES				

Figurë 6. Modeli i tabelës EP

Në tabelën EP, një rezultat cilësor sasior i Nivelit të Presionit Mjedisor (EPL) përdoret për të përcaktuar intensitetin e EP që prekin zonën. Në bazë të të dhënave dhe raporteve të disponueshme, Eksperti do të caktojë një pikë 0 deri në 50 sipas shkallës cilësore sasimore të mëposhtme:

- EPL = 0 → nuk ka presion,
- EPL = 10 → intensiteti presioni shumë i ulët,
- EPL = 20 → niveli i ulët i intensitetit të presionit,
- EPL = 30 → nivel i moderuar i intensitetit të presionit,
- EPL = 40 → nivel i lartë i intensitetit të presionit,
- EPL = 50 → nivel shumë i lartë i intensitetit të presionit.

3.1.3. Vlerësimi i Statusit Mjedisor

Elementet kryesore të theksuara në klasifikimet SC janë EO [4] dhe Vendimi 848 i GES [7]. Shkalla e ndryshimit të statusit normal u përcaktua në bazë të 5 objektivave (statusit) ekologjikë të IMA: EO1, EO3, EO4, EO6 dhe EO8. Tabela e klasifikimit për analizën SC është raportuar në Figurën 7, së bashku me Treguesit dhe Përshkrimet e Përbashkëta Përkatesë.

STATUS COMPONENTS CLASSIFICATION						
CODE	STATUS COMPONENTS	DESCRIPTION	REFERENCE EOs	REFERENCE INDICATORS/CRITERIA		
				IMAP	MSFD	DESCRIPTION
S1	Biodiversity	Biological diversity is maintained or enhanced. The quality and occurrence of coastal and marine habitats and the distribution and abundance of coastal and marine species are in line with prevailing physiographic, hydrographic, geographic and climatic conditions.	EO1	C11		Habitat distributional range (EO1) to also consider habitat extent as a relevant attribute
				C12		Condition of the habitat typical species and communities
				C13		Species distributional range (EO1 related to marine mammals, seabirds, marine reptiles and coastal protected species)
				C14		Population abundance of selected species (EO1, related to marine mammals, seabirds, marine reptiles and coastal protected species)
				C15		Population demographic characteristics (EO1, e.g. body size or age class structure, sex ratio, fecundity rates, survival/mortality rates related to marine mammals, seabirds, marine reptiles and coastal protected species)
S2	Marine and coastal food webs and fish stocks	Alterations to components of marine and coastal food webs caused by resource extraction or human-induced environmental changes do not have long-term adverse effects on food web dynamics and related viability	EO4	-	D4C1	The diversity (species composition and their relative abundance) of the trophic guild is not adversely affected due to anthropogenic pressures
				-	D4C2	The balance of total abundance between the trophic guilds is not adversely affected due to anthropogenic pressures.
				-	D4C3	The size distribution of individuals across the trophic guild is not adversely affected due to anthropogenic pressures
				-	D4C4	Productivity of the trophic guild is not adversely affected due to anthropogenic pressures (to be used in support of criterion D4C2, where necessary)
S3	Sea-floor and coastal integrity	Populations of selected commercially exploited fish and shellfish are within biologically safe limits, exhibiting a population age and size distribution that is indicative of a healthy stock	EO3	C17		Spawning stock Biomass
				EO6	-	D6C4
S3	Sea-floor and coastal integrity				-	D6C5
				S4	Coastal ecosystems, landscapes, seascape coastal wetlands, estuaries, coastal forest and wood, dunes	The natural dynamics of coastal areas are maintained and coastal ecosystems and landscapes are preserved
C125		Land use change				

Figurë 7. Klasifikimi SC

Eksperti do të mbështetet në mjetin EIAT – SC Tabel për analizën e SC (një model i tabelës së SC është raportuar në Figurën 8). Klasifikimi SC ofron një pamje gjithëpërfshirëse të gjendjes mjedisore dhe

komponentëve të tij të ndryshuar, së bashku me EO dhe CI përkatëse të përfshira. Siç tregohet në Figurën 8, klasifikimi i niveleve të ndryshimit të SC ndahet në 4 zona ICZM.

STATUS COMPONENTS TABLE							
STATUS COMPONENTS					SAL		
S1	Biodiversity			EO1			
S2	Marine and coastal food webs			EO4, EO3			
S3	Sea-floor and coastal integrity			EO6			
S4	Coastal ecosystems and landscapes			EO8			
					LW	IN	SW
					ICZM ZONES		

Figurë 8. Modeli i tabelës SC

Në tabelën SC, një rezultat cilësor sasior i Nivelit të Ndryshimit të Statusit (SAL) përdoret për të klasifikuar nivelin e ndryshimit të çdo SC në lidhje me GES. Në bazë të të dhënave dhe raporteve të disponueshme, Eksperti do të renditë me një SAL secilin nga SC të analizuara, duke iu referuar vlerave të mëposhtme:

- SAL = 0 → nuk ka ndryshim,
- SAL = 10 → ndryshim shumë i ulët,
- SAL = 20 → ndryshim i ulët,
- SAL = 30 → ndryshim i moderuar,
- SAL = 40 → ndryshim i madh,
- SAL = 50 → ndryshim shumë i madh (në lidhje me GES).

3.2. Faza 2 – Ndërveprimet

3.2.1. Analiza EA/EP

Pasi të kenë përfunduar fazën 1 – hapi i vlerësimit të EA dhe të kenë identifikuar gamën e EP të krijuara nga çdo EA, Eksperti(ët) do të mbështeten në një rezultat cilësor sasior të **Kapacitetit të Gjenerimit të Presionit (PGC)** për të kualifikuar aftësinë e një EA të caktuar për të gjeneruar një EP specifike. Eksperti(ët) do të përdorin rezultatet PGC për të plotësuar **Matricën PGC**, e cila përcakton se sa shumë lidhet një EP e veçantë me çdo EA të dhënë bazë. Një model i fletës së **Matricës EIAT – PGC** që do të përdoret nga Eksperti(ët) është paraqitur në Figurën 9.

ICZM ZONES	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS
EA	↑																																TOTAL PER EA			
EP																																	LW	IN	SW	IS
CODE																																				
EPL																																				
A1.1																																				
A1.2																																				
A1.3																																				
A1.4																																				
A1.5																																				
A2.1																																				
A2.2																																				
A2.3																																				
A2.4																																				
A3.1																																				
A3.2																																				
A3.3																																				
A4.1																																				
A4.2																																				
A4.3																																				
A4.4																																				
A5.1																																				
A5.2																																				
A5.3																																				
A5.4																																				
A6.1																																				
A6.2																																				
A6.3																																				
A6.4																																				
A7.1																																				
A7.2																																				
A7.3																																				
A8.1																																				
A8.2																																				
A9.1																																				
A10.1																																				

Figurë 9. Modeli i Matricës PGC

Për caktimin e rezultateve të PGC, Eksperti(ët) do të vazhdojnë duke analizuar secilën kategori të EP individualisht, në bazë të të dhënave dhe raporteve të disponueshme. Për çdo EP të caktuar, Eksperti(ët) do të caktojnë pikë individuale PGC për secilin nga EA e identifikuar më parë. Për çdo çift EA/EP të analizuar, rezultatet e PGC kanë vlera në intervalin 0 deri në 50, sipas vlerësimit të mëposhtëm:

- PGC = 0 → EA nuk gjeneron EP,
- PGC = 10 → EA ka një aftësi shumë të ulët për të gjeneruar EP,
- PGC = 20 → EA ka një aftësi shumë të ulët për të gjeneruar EP,

- PGC = 30 → EA ka një aftësi të moderuar për të gjeneruar EP,
- PGC = 40 → EA ka një aftësi të lartë për të gjeneruar EP,
- PGC = 50 → EA ka një aftësi shumë të lartë për të gjeneruar EP.

Vlerësimi i PGC është i ndarë në 4 zonat e ICZM, në mënyrë që të përdoret një pikë specifike për të përshkruar se si çdo EP (dhe EA bazë) po ndikon në secilën zonë. Ky lokalizim bazohet në shpërndarjen gjeografike të EP të krijuara (dhe jo të EA), pasi një EA specifike, ndërkohë që lokalizohet në një zonë të kufizuar, mund të prodhojë

një gamë presionesh të aftë për t'u shtrirë në të 4 zonat ICZM.

Caktimi i secilit rezultat PGC kryhet përmes hapave të mëposhtëm:

1. Identifikimi i gamës të presioneve të krijuara nga çdo EA (sipas Fazës 1 – Tabela EA).
2. Identifikimi i shpërndarjes së presioneve të tilla në 4 zonat e ICZM.
3. Matja, për çdo lloj presioni dhe zonë ICZM, të korrelacionit EA/EP.

Pas caktimit të rezultateve PGC për çdo rresht të Matricës EA/EP, EIAT llogarit automatikisht matricën EA/EP.

Matrica EIAT – EA/EP (Figura 10) tregon Tabelën e EP, duke identifikuar kontributet individuale për shkak të EA të pranishme në zonë, grumbullimi i të cilave rezulton në gamën e EPL të shënuar në Fazën 1 – Tabela EP. Vlerat e raportuara në matricën EA/EP janë pikë (specifike) të Nivelet e Presionit Mjedisor (EPL), të përdorura për të identifikuar kontributet individuale të të gjitha EA me vlera në intervalin 0-50.

Matrica EA/EP gjithashtu raporton dhe krahason rezultatet totale të EPL për secilën EA, si një vlerësim i nivelit të tyre të përgjithshëm të prodhimit të presionit. Informacioni i fundit do të referohet gjatë hapave të mëpashtëm të prioritizimit dhe reagimit operacional.

Figurë 10. Analiza EP/SC

3.2.2. Analiza EP/SC

Qëllimi i Matricës EP/SC PIS (Figura 11) është të vlerësojë se si efektet e EP në zonë mund të lidhen me nivelet e zbuluara të ndryshimit të SC. Çdo presion mund të ndikojë mundësisht në një spektër të elementeve të gjendjeve të ndryshme, nëpërmjet drejtimeve të ndryshme dhe me shkallë të ndryshueshme ndërveprimi. Korrelacionet ekzistuese ndërmjet secilit prej EP dhe SC të prekura dhe të identifikuara gjatë Fazës 1 identifikohen përmes gjyqimit të ekspertëve si ndikime të mundshme.

					EP/SC PIS MATRIX																	
					STATUS RDA																	
					S1				S2				S3				S4					
					LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS	LW	IN	SW	IS		
					↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓		
TYPE	PRESSURE	CODE	EPL																			
			LW	IN	SW	IS																
Physical	Physical damage/disturbance and morphological alteration	P1.1																				
	Extraction of sea-floor and land (soil and subsoil)	P1.2																				
Hydrological	Changes to hydrological conditions	P2.1																				
	Input of sound	P3.1																				
Energy	Input of electromagnetic fields or light	P3.2																				
	Input of seismic waves	P3.3																				
	Input of heat	P3.4																				
	Translocation of (native) species, introduction/spread of non-indigenous or genetically modified species	P4.1																				
Biological	Introduction of microbial pathogens	P4.2																				
	Removal of species (target/non-target, selective extraction)	P4.3																				
	Disturbance, injury and death to species	P4.4																				
	Cultivation/artificialisation of natural habitat	P4.5																				
	Input of nutrients and organic matter (diffuse/point sources, atmospheric deposition)	P5.1																				
Chemical, pollution, litter	Input of contaminants – diffuse/point sources, atmospheric deposition, acute events	P5.2																				
	Input of litter (solid waste matter, micro-sized litter)	P5.3																				
	Input of CO2 and greenhouse gases	P5.4																				

Figurë 11. Matrica EP/SC PIS

Analiza EP/SC përfshin matricat e mëposhtme dhe sistemin e vlerësimit.

Rezultati i ndikimit të presionit (PIS). PIS ekzaminon se sa fort mund të ndikojë një EP e zbuluar në një SC të caktuar. PIS janë caktuar nga Eksperti(ët) për të dhënë një tregues të fuqisë së çdo korrelacioni EP/SC në shqyrtim, sipas rezultatit të mëposhtëm:

- PIS = 0 → nuk ka korrelacion EP/SC
- PIS = 10 → lidhje shumë e ulët e korrelacionit EP/SC
- PIS = 20 → lidhje e ulët e korrelacionit EP/SC
- PIS = 30 → lidhje e moderuar e korrelacionit EP/SC
- PIS = 40 → lidhje shumë e lartë e korrelacionit EP/SC
- PIS = 50 → lidhje shumë e lartë e korrelacionit EP/SC.

Matrica EIAT – EP/SC PIS. Në Matricën EIAT – PIS, Eksperti(ët) do të ekzaminonjë lidhjet e mundshme shkakësore midis SC të ndryshuara dhe EP të zbuluara, duke u mbështetur në përdorimin e vlerave PIS për të identifikuar dhe vlerësuar të gjitha ndërveprimet e mundshme EP/SC. Rezultatet e PIS janë renditur në matricën EIAT – PIS. Një model i Matricës PIS është paraqitur në Figurën 11. Rezultatet e PIS janë caktuar për secilën nga katër zonat ICZM.

Eksperti(ët) do të mbështeten në qasjen e mëposhtme me dy hapa për analizën e korrelacionit EA/EP:

1. **Kontrolli paraprak.** Në Matricën PIS, për çdo çift EP/SC, Eksperti(ët) duhet të kontrollojnë koherencën e çdo SC të ndryshuar (dhe të përbërjes së treguesve relativë) me çdo EP (dhe gamë nën presion). Kontrolli paraprak duhet të verifikojë koherencën për sa i përket lokalizimit hapësinor të ndryshimit EP dhe SC, së bashku me besueshmërinë e ndërveprimit të tyre

shkakor. Në mungesë të të dhënave të dedikuara (që lejojnë një identifikim të drejtpërdrejtë të lidhjeve të tilla shkakore), rekomandohet që Eksperti t'i referohet listës së përgjithshme të ndikimeve të mundshme të raportuara në tabelën MEDPOL [2]. Nëse çifti EP/SC në shqyrtim e kalon kontrollin e kryqëzuar dhe kualifikohet si një korrelacion i mundshëm, Eksperti(ët) duhet të mbajnë gjurmët e këtij rezultati duke mbushur qelizën përkatëse të matricës PIS me një simbol “p” (duke nënkuptuar besueshmërinë të lidhjes).

2. **Rezultati i Ndikimit të Presionit.** Për çiftet EP/SC të shënuar në hapat e mëparshëm – kurdoherë që është e mundur në lidhje me disponueshmërinë dhe zbatueshmërinë e të dhënave specifike – Eksperti(ët) mund të anashkalojnë simbolin “p” me një rezultat të përshtatshëm PIS, sipas vlerave të rezultateve të listuara më parë.

3.3.

Faza 3 – Prioritizimi

Gjatë fazës së prioritizimit, ekspertët do të merren me sintezën dhe prioritizimin e ndërveprimeve kryesore të analizuara në hapat e mëparshëm. Duke gjurmuar rrjedhën e ndërveprimeve EA→EP→SC, efektet e EA dhe EP mund të sintetizohen, kategorizohen dhe u jepet përparësi për sa i përket rëndësisë së tyre mjedisore dhe ndikimit të tyre në SC. Më pas është e mundur të gjurmohet se cilat presione dhe EA janë më shumë të lidhura me një ndryshim të elementit të gjendjes së caktuar, duke u mbështetur në rezultatet dhe matricat e përdorura më parë. Skemat e mëposhtme të prioritizimit mund të përdoren, siç detajohet në EIAT.

Prioritizimi i EA në lidhje me EP. EA mund të listohen për sa i përket aftësisë së tyre të gjenerimit të EP, të listuar sipas rezultateve të tyre të grumbulluara EPL (të detajuara në matricën më lart EA/EP), si një tregues i nivelit të tyre të përgjithshëm për prodhimin e presionit.

Prioritizimi i EA në lidhje me një EP të caktuar. EA klasifikohen duke u bazuar në rezultatin e tyre EPL specifik për EA për një EP të caktuar siç paraqitet në Matricën EA/EP.

Prioritizimi i EP. EP janë të prioritetuara në bazë të rezultatit të tyre të EPL siç raportohet në tabelën e mësipërme të EP.

Prioritizimi i SC të ndryshuara. SC e ndryshuara janë prioritetuar në bazë të rezultatit të tyre SAL, siç raportohet në Tabelën e SC.

Prioritizimi i EP lidhur me një SC të caktuar. Për çdo SC të caktuar, EP mund të listohen lidhur me vlerën e tyre PIS (të detajuar në matricën më lart SC/EP), për sa i përket ndikimit të tyre relativ. Në mungesë të të dhënave të dedikuara që lejojnë një identifikim të drejtpërdrejtë të rezultateve të PIS (të gjitha ndërveprimet e besueshme janë shënuar si "p" dhe nuk ofrohet asnjë vlerë PIS), skema e prioritizimit rikthehet përsëri në rastin "Prioritizimi i EP" (të gjitha lidhjet EP/SC supozohet të jenë po aq të rëndësishme).

Prioritizimi i EA në lidhje me një SC të caktuar. EA mund të listohen, duke pasur parasysh spektrin e EP të krijuara, për sa i përket ndikimit të tyre relativ në çdo SC të caktuar. Ky prioritet kryhet në bazë të vlerave të matricës PGC dhe PIS, siç jepet me detaje në EIAT.

Mbi bazën e skemave të prioritizimit të sipërpërmendura, Eksperti(ët) do të vendosin identifikimin e drejtimeve më kritike në lidhje me rrjedhën e ndërveprimeve EA→EP→SC dhe kuptimin e rëndësisë së tyre mjedisore. Analiza e drejtimeve kritike duhet të jetë objekt i një

komenti të shkurtër të dedikuar me shkrim të përpunuar nga Eksperti(ët) si pikënisje për rekomandimet operacionale.

3.3.1. Aspektet ndërkufitare

Për të vlerësuar saktë praninë dhe rëndësinë e aspekteve të mundshme ndërkufitare, karakteristikat kryesore të mëposhtme duhet të hetohen midis elementeve të analizuara DPSIR:

- Prania e EA me një shtrirje të brendshme ndërkombëtare (p.sh., transporti detar dhe tubacionet) ose EA të vendosura afër ose përtej kufijve ndërkombëtarë (p.sh., impiantet në det të hapur)
- Prania e EA që kanë potencialin për të gjeneruar EP të afta për të shpërndarë, përhapur ose vepruar në një nivel ndërkombëtar (p.sh., përfshirja e ndotësve, mbeturinat detare/mikro mbeturinat).

Duke marrë në konsideratë këto dy karakteristika kyçe, duhet të hetohet prania e inputeve ekzogjene të EP – në lidhje me zonën e vlerësuar. Përkundrazi, duhet mbajtur në konsideratë edhe përhapja e mundshme e jashtme dhe ndikimi i EP i zbuluar dhe vendosur në kufijtë e zonës së vlerësuar.

3.4. Informacion referencë

3.4.1. Përmbledhje e Sistemit të Vlerësimit të Përdorur

Një tabelë përmbledhëse që përmban një përmbledhje të të gjithë treguesve të shënuar dhe kategorive përkatëse DPSIR të përdorura në analizë është raportuar në Figurën 12. Një detaj i vlerave të shënuara dhe gamës të raportuara në Figurën 13.

RLP	Relative Level of Presence , representing the relevance of the EA with respect to the reference geographical context
PGC	Pressure Generation Capacity score, qualifying the ability of a given EA to generate a specific EP
EPL	Environmental Pressure Level score, quantifying the intensity of EPs affecting the area
SAL	Status Alteration Level score, classifying the alteration level of SCs with respect to the GES
PIS	Pressure Impact Score , examining how strongly a detected EP can impact on a given SC

Figurë 12. Vështrim i përgjithshëm i sistemit të vlerësimit

DPSIR elements	Economic Activities	Economic Activities/ Environmental Pressures	Environmental Pressures	Status Components	Status Components/ Environmental Pressures
score	RLP	PGC	EPL	SAL	PIS
value					
0	not present	the EA does not generate EP	no pressure	no alteration	no EP/SC correlation
10	very low presence	the EA has a very low capability to generate EP	very low pressure intensity	very low alteration	very-low relevance of the EP/SC correlation
20	low presence	the EA has a low capability to generate EP	low level of pressure intensity	low alteration	low relevance of the EP/SC correlation
30	moderate presence	the EA has a moderate capability to generate EP	moderate level of pressure intensity	moderate alteration	moderate relevance of the EP/SC correlation
40	high presence	EA has a high capability to generate EP	severe level of pressure intensity	severe alteration	high relevance of the EP/SC correlation
50	very high presence	the EA has a very high capability to generate EP	very severe level of pressure intensity	very severe alteration	very high relevance of the EP/SC correlation.

Figurë 13. Vlerat dhe gama e sistemit të vlerësimit

3.4.2. EO, CI dhe Përshkruesit

Tabela e mëposhtme përmbledhëse (Figura 14) përmban një përmbledhje të IMAP EO dhe CI që lidhen me përshkruesit përkatës të MSFD. EO dhe CI të raportuara janë marrë në konsideratë si burime parësore të informacionit nga raportet e disponueshme të monitorimit dhe të dhënat në lidhje me presionet mjedisore dhe komponentët e statusit në zonën në vlerësim.

D1-MSFD		BIODIVERSITY (EO1): C11-C15
	C11	C11. Habitat distributional range (EO1) to also consider habitat extent as a relevant attribute
	C12	C12. Condition of the habitat's typical species and communities
	C13	C13. Species distributional range (EO1 related to marine mammals, seabirds, marine reptiles);
	C14	C14. Population abundance of selected species (EO1, related to marine) mammals, seabirds, marine reptiles
	C15	C15. Population demographic characteristics (EO1, e.g. body size or age class structure, sex ratio, fecundity rates, survival / mortality rates related to marine mammals, seabirds, marine reptiles)
D2-MSFD		NON-INDIGENOUS SPECIES (EO2): C16
	C16	C16. Trends in abundance, temporal occurrence, and spatial distribution of non-indigenous species, particularly invasive, non-indigenous species, notably in risk areas (EO2, in relation to the main vectors and pathways of spreading of such species)
D3-MSFD		FISHERIES (EO3): C17-C12
	C17	C17. Spawning stock Biomass
	C18	C18. Total landings
	C19	C19. Fishing Mortality
	C110	C110. Fishing effort
	C111	C111. Catch per unit of effort (CPUE) or Landing per unit of effort (LPUE) as a proxy
	C112	C112. Bycatch of vulnerable and non-target species (EO1 and EO3)
D4-MSFD		MARINE FOOD WEBS (EO4)
D5-MSFD		EUTHROPICATION (EO5)
	C113	C113. Concentration of key nutrients in water column
	C114	C114. Chlorophyll-a concentration in water column
D6-MSFD		SEA FLOOR INTEGRITY (EO6)
D7-MSFD		HYDROGRAPHY (EO7)
	C115	C115. Location and extent of the habitats impacted directly by hydrographic alterations (EO7) to also feed the assessment of EO1 on habitat extent
No MSFD Descriptor		COAST (EO8)
	C116	C116. Length of coastline subject to physical disturbance due to the influence of man-made structures (EO8) to also feed the assessment of EO1 on habitat extent
	C125	candidateC125. Candidate Indicator: Land use change
D8-MSFD		CONTAMINATION (EO9)
	C117	C117. Concentration of key harmful contaminants measured in the relevant matrix (EO9, related to biota, sediment, seawater)
	C118	C118. Level of pollution effects of key contaminants where a cause and effect relationship has been established
	C119	C119. Occurrence, origin (where possible), and extent of acute pollution events (e.g. slicks from oil, oil products and hazardous substances) and their impact on biota affected by this pollution
D9-MSFD	C120	C120. Actual levels of contaminants that have been detected and number of contaminants which have exceeded maximum regulatory levels in commonly consumed seafood
Bathing Directive	C121	C121. Percentage of intestinal enterococci concentration measurements within established standards
D10-MSFD		MARINE LITTER (EO10)
	C122	C122. Trends in the amount of litter washed ashore and/or deposited on coastlines (including analysis of its composition, spatial distribution and, where possible, source)
	C123	C123. Trends in the amount of litter in the water column including microplastics and on the seafloor
	C124	candidateC124. Candidate Indicator: Trends in the amount of litter ingested by or entangling marine organisms focusing on selected mammals, marine birds and marine turtles
D11-MSFD		ENERGY (EO11)
	C126	candidateC126. Candidate indicator: Proportion of days and geographical distribution where loud, low, and mid-frequency impulsive sounds exceed levels that are likely to entail significant impact on marine animals
	C127	candidate27. Candidate Indicator: Levels of continuous low frequency sounds with the use of models as appropriate

Figurë 14. IMAP EO – CI dhe përshkruesit përkatës të MSFD

Referencat

- [1] UNEP/MAP. (Jun 17, 2020). Common Regional Framework for Integrated Coastal Zone Management. UNEP/MAP.
- [2] MEDPOL. (2019). Example of overall interrelationships between the IMAF and the DPSIR framework applied to the coastal and marine ecosystem, Podgorica, Montenegro: UNEP/MAP.
- [3] UNEP/MAP. (2016). 2017 Mediterranean Quality Status Report, COP19.
- [4] UNEP/MAP. (2016). Integrated Monitoring and Assessment Guidance – UNEP(DEPI)/MED IG.22/Inf.7. Atnene, Greece: 19th Ordinary Meeting of the Contracting Parties to the Convention for the Protection of the Marine Environment and the Coastal Region of the Mediterranean and its Protocols.
- [5] CAMP Italy project. (2016). CAMP Italy project – Final Report, Italian Ministry of the Environment, Land and Sea.
- [6] European Commission. (2017). Marine Strategy Framework Directive – 2008/56/EC – Annex III.
- [7] European Commission. (2017). Commission Decision (EU) 2017/ 848.
- [8] CAMP Italy Project. (2016). CAMP Italy Annex 38 – Significance of the CAMP Italy Project with respect to MSP – MCZM and LSI.
- [9] Al., A.B. (2015). ADRIPLAN Conclusions and Recommendations: A short manual for MSP implementation in the Adriatic-Ionian Region. Venice, IT.
- [10] MSP. (2022). [Online]. Gjendet në lidhjen: <https://www.sid.mit.gov.it/>.
- [11] Arpa Puglia. (2022). [Online]. Gjendet në lidhjen: https://www.arpa.puglia.it/pagina2837_indicatori-ambientali.html.
- [12] ASIG. [Online]. Gjendet në lidhjen: <https://geoportal.asig.gov.al/en>.
- [13] MarE WebGIS. (2021). [Online]. Gjendet në lidhjen: http://gismargrey.bo.ismar.cnr.it:8080/mokaApp/apps/mare_v1/index.html?null.
- [14] GEF Adriatic Project. (5 September 2021). Status of the marine environment in Albania.
- [15] GEF Adriatic Project. (25 November 2021). Towards an Integrated Marine Good Environmental Status (GES) Assessment for Albania. UNEP/MAP.
- [16] T33 Sound Policy. (n.d.). Strategic Environmental Assessment of Italy – Albania – Montenegro.
- [17] European Commission. (03 May 2016). Commission Implementing Decision C(2016)2803 – Interreg IPA II Cross-border Cooperation Programme ITALY-ALBANIA-MONTENEGRO 2014-2020.

NXITJA E PARTNERITETE VE PËRTEJ DETIT ADRIATIK

Për qëndrueshmërinë bregdetare në Shqipëri dhe Itali

CAMP Otranto është i pari projekt ndërkufitar që nga prezantimi për herë të parë i Programit për Menaxhimin e Zonave Bregdetare (CAMP) në vitin 1989. Objektivi kryesor i këtij projekti është të testojë metodologjinë e CAMP në një shkallë ndërkufitare në kanalën e Otrantos, duke përfshirë zonat bregdetare brenda dhe përtej juridiksionit kombëtar, që prek si Shqipërinë ashtu edhe Italinë pavarësisht kushteve të ndryshme natyrore, juridike dhe socio-ekonomike. Duke trajtuar sfidat e hasura të mjedisit bregdetar dhe detar në këtë pjesë kaq sensitive të basenit të Mesdheut, projekti do të kontribuojë në zhvillimin e menaxhimit të qëndrueshëm bregdetar dhe shkëmbimin e njohurive, së bashku me modelimin e praktikave më të mira.

PËR MË SHUMË BURIME DHE DETAJE LIDHUR ME PROJEKTET CAMP,
VIZITONI WWW.PAPRAC.ORG